

eul_wid: vgs-aa

Ἡλίας ὁ Νεοπλατωνικός · Elias the Neoplatonist

Commentary-Aristotle's Prior Analytics

Σχόλια εἰς τὰ ἀναλυτικὰ πρότερα Ἀριστοτέλους

Period: Ὀψιμαρχαία [Late Antique](#)
Dialect: Κοινή φιλοσοφική [Philosophical Koine](#)
Domain: Φιλοσοφία [Philosophy](#)
Format: Πραγματεία [Treatise](#)
Affiliation: [Neoplatonist](#)

134 (1t) Σχόλια σὺν θεῷ εἰς τὸ πρῶτον τῶν Προτέρων Ἀναλυτικῶν ἀπὸ φωνῆς Ἡλιοῦ φιλοσόφου καὶ ἀπὸ ἐπάρχων Πρᾶξις α' Εἰ μέρος ἢ ὄργανον ἢ λογικὴ φιλοσοφίας, Εὐτόκιος μὲν ζητεῖ τῆς Εἰσαγωγῆς ἀρχόμενος, Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Θεμίστιος τῶν συλλογιστικῶν πραγματειῶν ἀρχόμενοι. καὶ ἄμεινον οὗτοι ἢ γὰρ λογικὴ κατὰ μόνην τὴν συλλογιστικὴν μέθοδον ζητεῖται εἰ μέρος ἢ ὄργανόν ἐστι φιλοσοφίας. τρεῖς τοίνυν γεγόνασι περὶ τούτου δόξαι, ἡ Στωϊκὴ, ἡ Περιπατητικὴ, ἡ Πλατωνικὴ ἢτοι Ἀκαδημαϊκὴ. οἱ μὲν γὰρ Στωϊκοὶ μέρος οἶονται τὴν λογικὴν φιλοσοφίας τοιγαροῦν ἀντιδιαίρουσιν αὐτὴν τῷ θεωρητικῷ καὶ τῷ πρακτικῷ· οἱ δὲ Περιπατητικοὶ ὄργανον· Πλάτων δὲ τὰς ἀμφοτέρων νίκας ἀναδησάμενος μέρος ἅμα καὶ ὄργανον τὴν λογικὴν φιλοσοφίας ἐκήρυξε. καὶ ἐπιχειροῦσιν ἑκάτεροι τῶν ἄκρων διχῶς. Στωϊκοὶ μὲν γὰρ οὕτως· πᾶν, φασίν, ὧ̃ κέχρηται τις τέχνη ἢ ἐπιστήμη, τοῦτο ἐὰν μὴ ἢ ἑτέρας τέχνης μέρος ἢ μόριον, αὐτῆς τῆς χρωμένης μέρος ἐστὶν ἢ μόριον. οἷον ἡ ἱατρικὴ κέχρηται τῷ διαιτητικῷ καὶ τὸ διαιτητικὸν οὐκ ἔστιν ἑτέρας τέχνης μέρος ἢ μόριον, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἱατρικῆς μέρος ἐστὶν ἢ μόριον. πρόσκειται δὲ τὸ 'ἐὰν μὴ ἢ ἑτέρας τέχνης μέρος ἢ μόριον' διὰ τὴν κυβερνητικὴν καὶ τὴν ἀστρονομίαν· κέχρηται γὰρ ἡ κυβερνητικὴ τῇ ἀστρονομίᾳ, 'τῇ καὶ Σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται', καὶ οὐκ ἔστιν ἡ ἀστρονομία τῆς κυβερνητικῆς μέρος ἢ μόριον, ἐπειδὴ ἔφθη τῆς μὲν μαθηματικῆς οὕσα μέρος, τῆς δὲ φιλοσοφίας μόριον. ἐπειδὴ οὖν, φασί, κέχρηται τῇ λογικῇ ἢ φιλοσοφίᾳ δεικνῦσα ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ τί μὲν ἀληθὲς τί δὲ ψεῦδος, ἐν δὲ τῷ πρακτικῷ τί μὲν ἀγαθὸν τί δὲ κακόν, ἵνα μόνον τὰ ἀληθῆ δοξάσωμεν καὶ μόνον τὰ ἀγαθὰ διαπραξώμεθα, καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρας τέχνης μέρος ἢ μόριον, τῆς ἄρα φιλοσοφίας μέρος ἢ μόριον ἢ λογικὴ· καὶ οὐκ ἔστι μόριον (τοῦτο γὰρ δείζομεν)· μέρος ἄρα. μόριον γὰρ οὐκ ἔστιν ἐπειδὴ οὐδὲ τοῦ θεωρητικοῦ μέρος ἐστὶν οὐδὲ τοῦ πρακτικοῦ. τὰ γὰρ μέρη τῷ ὅλῳ καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει ὕλην καὶ τὸ αὐτὸ τέλος· νῦν δὲ τοῦ μὲν πρακτικοῦ ὕλη μὲν μόνον αἱ ἀνθρώπιναί ψυχαί, τέλος δὲ ἡ μετριοπάθεια κατὰ Ἀριστοτέλην ἢ ἡ ἀπάθεια κατὰ Πλάτωνα, τοῦ δὲ θεωρητικοῦ ὕλη μὲν τὰ ὄντα πάντα, τέλος δὲ ἡ ἀλήθεια· τῆς δὲ λογικῆς καὶ ἡ ὕλη ἄλλη παρ' ἅμφω τὰς ὕλας, αἱ γὰρ φωναί, καὶ τὸ τέλος ἄλλο, ἢ γὰρ γένεσις τῆς ἀποδείξεως.

135 ἀλλ' ἐλλιπῶς, ὧ̃ Στωϊκοί, ὁ κανὼν ἔχει καὶ τὸ ζητούμενον παρελείψατε, τὸ ὄργανον· καὶ εἰ ἀκούσομεν αὐτοῦ οὕτως, ἔσται τὸ φλεβοτόμον σῶμα ὃν μέρος ἢ μόριον τῆς ἱατρικῆς. ἔδει γὰρ οὕτως ἔχειν τὸν κανόνα· πᾶν ὧ̃ κέχρηται τις τέχνη ἢ ἐπιστήμη, τοῦτο ἐὰν μὴ ἢ ἑτέρας τέχνης

μέρος ἢ μόριον, αὐτῆς τῆς χρωμένης ἢ μέρος ἐστὶν ἢ μόριον ἢ ὄργανον. ὥσπερ οὖν ἡμεῖς ἐδείξαμεν μὴ οὔσαν μόριον λογικὴν φιλοσοφίας, καὶ αὐτοὶ δειξάτωσαν ὅτι οὐδὲ ὄργανον, ἵνα ἡ μέρος. δεύτερος λόγος Στωϊκός· εἰ ἡ φιλοσοφία τὴν λογικὴν ἀπετέλεσε, μέρος ἢ λογικὴ φιλοσοφίας, ἀλλ' ἐνδέχεται τι, ὃ Στωϊκοί, καὶ ὄργανον ἑαυτῷ ἀποτελέσαι· καὶ γὰρ ἡ χαλκευτικὴ καὶ ἄκμονα καὶ ῥαιστήρα καὶ ἡ τεκτονικὴ πῆχυν καὶ κανόνα· καὶ ὅτι ὡς ὄργανα ταῦτα ποιοῦσι καὶ οὐχ ὡς ἀποτελέσματα δηλοῦσι μὴ ἴσης αὐτὰ σπουδῆς ἀξιοῦσαι τοῖς ἄλλοις δημιουργήμασιν. εἰ δὲ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι τῇ λογικῇ ὡς ὀργάνῳ κέχρηται τὰ οἰκεῖα δεικνύσαι ἢ διαιροῦσαι ἢ ὀριζόμεναι, οὐδὲν ἐντεῦθεν· καὶ αἱ τέχναι γὰρ καὶ ἑαυταῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ὄργανα τὰ αὐτὰ ποιοῦσιν, ὡς ἡ τεκτονικὴ πῆχυν καὶ κανόνα καὶ ἑαυτῇ καὶ τῇ οἰκοδομικῇ. ὅτι δὲ ὄργανον ἢ λογικὴ, καὶ οἱ Περιπατητικοὶ διχῶς οὕτως ἐπιχειροῦσιν· εἰ μέρος ἢ λογικὴ φιλοσοφίας, ἐπειδὴ κέχρηται τῇ λογικῇ αἱ ἄλλαι τέχναι ὡς ὀργάνῳ τὰ οἰκεῖα διαιροῦσαι ὀριζόμεναι ἀποδεικνύσαι ἀναλύουσαι· καὶ οὐ μόνον αἱ <λογικαῖ> τέχναι, ἀλλὰ καὶ αἱ βάνανσοι (συλλογίζεται γὰρ καὶ ὁ οἰκοδόμος λέγων 'εἰ μέλλοι ἀσφαλῶς στῆναι ἡ οἰκία, χρή θεμελίους καταβαλέσθαι· δεῖ δὲ τὸ πρῶτον, δεῖ ἄρα καὶ τὸ δεύτερον γενέσθαι')· ἔστι ἄρα ἡ φιλοσοφία καὶ τῶν βαναύσων τεχνῶν, ὃ μὴ θέμις εἰπεῖν, ἀτιμότερα. καθόλου γάρ, ἐὰν ὥσι δύο τέχναι καὶ τῷ ἀποτελέσματι τῆς ἑτέρας ἢ ἑτέρα ὡς ὀργάνῳ χρήσεται, ἀτιμότερα μὲν ἢ ποιοῦσα, τιμιωτέρα δὲ ἢ χρωμένη· διὸ τιμιωτέρα ἵππικὴ χαλινοποιικῆς, τῷ γὰρ ἀποτελέσματι τῆς χαλινοποιικῆς αὕτη ὀργάνῳ κέχρηται. δεύτερος λόγος Περιπατητικός· τὰ μέρη ἀναιρούμενα ἀναιρεῖ τὸ ὅλον, ἢ δὲ λογικὴ οὐ συναναιρεῖ τὴν φιλοσοφίαν· ἦν γὰρ ἀπόδειξις καὶ πρὸ τῆς ἀποδεικτικῆς πραγματείας τοῦ Ἀριστοτέλους· οὐκ ἄρα μέρος ἢ λογικὴ φιλοσοφίας. ταῦτα καὶ ὁ Περίπατος· ἢ δὲ Ἀκαδήμεια ὅτι μὲν ὄργανον διὰ τῶν Περιπατητικῶν λόγων δείκνυσιν, ὅτι δὲ μέρος οὐκέτι διὰ τῶν Στωϊκῶν λόγων.

136 ψευδεῖς γὰρ ἄμφω ἀπεδείχθησαν· ἀλλὰ διότι μέρος φιλοσοφίας ἢ γνῶσις τῶν ὄντων πάντων καὶ οὐχ ὅλη φιλοσοφία, λείπει γὰρ καὶ τὸ εὖ ζῆν. καὶ γὰρ μέρος ἅμα καὶ ὄργανον τὴν λογικὴν φιλοσοφίας ὁ Πλάτων ἀποφαίνεται, ἐν μὲν τῷ Φαίδρῳ καὶ Φαίδωνι μέρος, λέγων τὴν διαλεκτικὴν θριγκὸν τῶν ὄντων πάντων, ἐν δὲ τῷ Παρμενίδῃ ὄργανον, λέγων 'γύμνασαι σαυτὸν διὰ τῆς καλουμένης παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀδολεσχίας ἕως ἔτι νέος εἶ· εἰ δὲ μὴ, διαφεύξεται σε τὸ ἀληθές'. τὴν γὰρ ἐν κανόσι λογικὴν 'γυμνασίαν' καὶ 'ἀδολεσχίαν' ἐκάλεσεν· 'γυμνασίαν' μὲν ὡς προευντροπίζουσαν ἡμᾶς εἰς τὰ πράγματα, 'ἀδολεσχίαν' δὲ ὡς ἀποστᾶσαν τῶν πραγμάτων. καὶ πῶς, ὃ Πλάτων, δύναται τὸ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ μέρος εἶναι καὶ ὄργανον; εἰ γὰρ καὶ ἡ χεὶρ καὶ μέρος καὶ ὄργανον, ἀλλ' οὐ τοῦ αὐτοῦ· τοῦ μὲν γὰρ ζώου μέρος, δόσεως δὲ καὶ λήψεως ὄργανον. καὶ ὁ ξέστης εἰ καὶ τοῦ αὐτοῦ ὑγροῦ καὶ μέρος καὶ ὄργανον, ἀλλ' οὐχ ὁ αὐτός· μέρος μὲν γὰρ ὁ κατὰ τὸ μετρηθὲν ὑγρόν, ὄργανον δὲ ὁ κατὰ τὸ μετρητικὸν ἀγγεῖον. ἢ καὶ νῦν φαίη ἂν ὁ Πλάτων· ἀλλ' ἢ μὲν λογικὴ μέρος, ἢ γὰρ ἐν πράγμασιν, οἷον ἡ ψυχὴ αὐτοκίνητος, τὸ αὐτοκίνητον ἀεικίνητον, ἢ ψυχὴ ἄρα ἀεικίνητος, ἢ δὲ ἐν κανόσιν ὄργανον, οἷον ὅτι ἐκ δύο καθόλου καταφατικῶν καθόλου καταφατικὸν συνάγεται ἐν α' σχήματι. καὶ τὴν μὲν ἐν πράγμασιν ἔστιν εὐρεῖν παρὰ τε Ἀριστοτέλει καὶ πολλοῖς ἄλλοις, τὴν δὲ ἐν κανόσι παρὰ μόνῳ Ἀριστοτέλει· μόνος γὰρ οὗτος ἀνθρώπων οὐκ ἐνάρκησε συλήσας τὰς μεθόδους ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τέχνην συστησάμενος λογικὴν, ὡς καὶ Πλάτωνα πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν ὡς 'τεχνύδριον ἡμῶν τὴν φιλοσοφίαν ἐποίησας'. οἱ δὲ πρὶν ἄνθρωποι οὐκ ἠγνόουν τί ἐστὶν ἀπόδειξις οὐδὲ παρελογίζοντο ἑαυτοὺς ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν· αἱ γὰρ μεγάλαί φύσεις ὑπὲρ κανόνας ἐνεργοῦσαι αὐταὶ κανόνες γίνονται τοῖς μεταγενεστέροις. οὐ γὰρ ἐδεήθη, φησὶν ὁ Θεμιστιος. Πλάτων ἀποδεικνύς τῆς συλλογιστικῆς Ἀριστοτέλους, ἵνα μὴ παρίδῃ τὰ ἴδια τῶν σχημάτων, ἀλλ' Ἀριστοτέλης τῶν Πλάτωνος διαλόγων, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀθροίσῃ τὰ ἴδια τῶν σχημάτων. οὕτως οὐχ Ὀμηρος τοῦ Περὶ ποιητικῆς Ἀριστοτέλους, οὐ Δημοσθένης τῆς

Ῥητορικῆς τέχνης Ἑρμογένους, τούναντίον δὲ Ἀριστοτέλης Ὁμήρου ἐν τῷ Περὶ ποιητικῆς καὶ Ἑρμογένους Δημοσθένους ἐν τῇ Ῥητορικῇ τέχνῃ. καὶ ποῦ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν λογικὴν ὄργανον εἶπεν φιλοσοφίας; ἢ ἐν τοῖς Τόποις, φήσομεν, ὅπου διαιρεῖ τὰ προβλήματα <εἰς τὰ> πρὸς αἵρεσιν καὶ φυγὴν καὶ εἰς τὰ πρὸς ἀλήθειαν καὶ ψεῦδος καὶ εἰς τὰ συνεργὰ τούτοις.

137 δύνатаι δὲ καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὅτε λέγει θριγκὸν τὴν διαλεκτικὴν τῶν ὄντων πάντων ὄργανον λέγειν τὴν λογικὴν φιλοσοφίας· καὶ γὰρ οἱ κανόνες ἔξω ὄντες δίκην θριγκοῦ φρουροῦσι τὰ πράγματα. Ἐπιτομὴ τῆς α' πράξεως τὴν λογικὴν οἱ μὲν Στωϊκοὶ μέρος εἶναι φιλοσοφίας διχῶς πειρῶνται δεικνύειν οὕτως· πᾶν, φασίν, ὧς κέχρηται τις τέχνῃ ἢ ἐπιστήμῃ, τοῦτο ἂν μὴ ἢ ἑτέρας τέχνης μέρος ἢ μόριον, αὐτῆς τῆς χρωμένης μέρος ἐστὶν ἢ μόριον· οἷον τὸ διαιτητικὸν τῆς ἱατρικῆς μέρος. πρόσκειται δὲ τὸ 'ἂν μὴ ἢ ἑτέρας τέχνης μέρος ἢ μόριον' διὰ τὴν κυβερνητικὴν χρωμένην τῇ ἀστρονομίᾳ· οὐκ ἔστι γὰρ αὐτῆς μέρος ἢ μόριον, ἐπειδὴ τῆς μὲν μαθηματικῆς μέρος ἐστὶ, τῆς δὲ φιλοσοφίας μόριον. ἐπειδὴ οὖν τῇ λογικῇ κέχρηται ἡ φιλοσοφία καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλης μέρος ἢ μόριον, τῆς ἄρα φιλοσοφίας μέρος ἢ μόριον ἐστὶν ἡ λογική· καὶ οὐκ ἔστι μόριον, ἐπειδὴ οὐδὲ τοῦ θεωρητικοῦ οὐδὲ τοῦ πρακτικοῦ μέρος ἐστὶν, οὔτε γὰρ τὴν αὐτὴν τούτοις ἔχει ὕλην οὔτε τὸ αὐτὸ τέλος ἡ λογική. μέρος ἄρα φιλοσοφίας. ἀλλ' ὅσον ἐπὶ τῷ κανόνι τῶν Στωϊκῶν ἔσται τὸ φλεβοτόμον σῶμα ὃν μέρος ἢ μόριον τῆς ἱατρικῆς· καὶ ἐλλιπῶς ἔχει ὁ κανὼν. ἔδει γὰρ οὕτως ἔχειν· πᾶν ὧς κέχρηται τις τέχνῃ ἢ ἐπιστήμῃ, τοῦτο ἂν μὴ ἢ ἑτέρας τέχνης μέρος ἢ μόριον, αὐτῆς τῆς χρωμένης ἢ μέρος ἢ μόριον ἢ ὄργανόν ἐστὶν. ὥσπερ οὖν ἐδείχθη ἡ λογική μὴ οὔσα μόριον φιλοσοφίας, δειξάτωσαν ὅτι οὐδὲ <> ὄργανον, ἵνα ἢ μέρος. δεύτερος λόγος Στωϊκός· εἰ ἡ φιλοσοφία τὴν λογικὴν ἀπετέλεσε, μέρος ἡ λογική φιλοσοφίας. ἀλλ' ἐνδέχεται τι ἑαυτῷ ὄργανον ἀποτελέσαι· καὶ γὰρ ἡ χαλκευτική καὶ ἄκμονα καὶ ραιστήρα καὶ ἡ τεκτονική πῆχυν καὶ κανόνα. καὶ εἰ χρῶνται τῇ λογικῇ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι, οὐκ ἄτοπον· καὶ ἑαυταῖς γὰρ καὶ ταῖς ἄλλαις αἱ τέχναι ὄργανα κατασκευάζουσιν. οἱ δὲ Περιπατητικοὶ τὴν λογικὴν φιλοσοφίας ὄργανον καὶ αὐτοὶ διχῶς οὕτω δεικνύουσιν· εἰ μέρος ἡ λογική φιλοσοφίας, ἐπειδὴ κέχρηται τῇ λογικῇ αἱ ἄλλαι τέχναι ὡς ὀργάνῳ, καὶ αἱ βάνανσοι, ἔσται ἡ φιλοσοφία καὶ τῶν βαναύσων ἀτιμότερα. καθόλου γάρ, ἂν ὦσι δύο τέχναι καὶ τῷ ἀποτελέσματι τῆς ἑτέρας ἢ ἑτέρα ὡς ὀργάνῳ κέχρηται, ἀτιμότερα μὲν ἡ ποιοῦσα, τιμιωτέρα δὲ ἡ χρωμένη· διὸ τιμιωτέρα ἱππικὴ χαλινοποιϊκῆς, τῷ γὰρ ἀποτελέσματι τῆς χαλινοποιϊκῆς αὕτη ὀργάνῳ κέχρηται. δεύτερος λόγος Περιπατητικός· τὰ μέρη ἀναιρούμενα ἀναιρεῖ τὸ ὅλον, ἢ δὲ λογική οὐ συναναιρεῖ τὴν φιλοσοφίαν· ἦν γὰρ ἀπόδειξις καὶ πρὸ τῆς ἀποδεικτικῆς πραγματείας τοῦ Ἀριστοτέλους· οὐκ ἄρα μέρος ἡ λογική φιλοσοφίας.

138 ὁ δὲ Πλάτων μέρος ἅμα καὶ ὄργανον φησὶ τὴν λογικὴν φιλοσοφίας· ἐν μὲν τῷ Φαίδρῳ καὶ Φαίδωνι μέρος, ἐν δὲ τῷ Παρμενίδῃ ὄργανον· καὶ μέρος μὲν τὴν ἐν πράγμασι διαλεκτικὴν, ὄργανον δὲ τὴν ἐν κανόσι. καὶ τὴν μὲν ἐν πράγμασι διαλεκτικὴν ἐστὶν εὐρεῖν παρά τε Ἀριστοτέλει καὶ ἄλλοις πολλοῖς, τὴν δὲ ἐν κανόσι παρ' Ἀριστοτέλει μόνῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτόν· μόνος γὰρ οὗτος τὰς μεθόδους τῶν πραγμάτων ἀποσυλήσας τέχνην συνεστήσατο λογικὴν. οἱ δὲ πρῶν οὐκ ἠγνόνουν τὰς μεθόδους τῶν ἀποδείξεων, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς καὶ ὑπὲρ κανόνας ποιούμενοι τὰς ἀποδείξεις κανόνες ἐγένοντο τοῖς μεταγενεστέροις, ἐξ ὧν τὰς μεθόδους εἰληφότες τὴν λογικὴν συνεστήσαντο. ὄργανον δὲ φησὶ τῆς φιλοσοφίας ὁ Ἀριστοτέλης τὴν λογικὴν ἐν τῇ Τοπικῇ αὐτοῦ πραγματεία. Πρᾶξις β' Ὁ σκοπὸς τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν περὶ συλλογισμοῦ. ἔδει γὰρ μετὰ τὰ μέρη πάντα τοῦ συλλογισμοῦ (τὰ προσεχέστατα, τὰς προτάσεις· τὰ πόρρω, ὄνομα καὶ ῥῆμα· τὰ πορρωτάτω, τὰς ἀπλᾶς φωνάς) καὶ περὶ τοῦ ὅλου συλλογισμοῦ πραγματεύσασθαι. καὶ πῶς ὁ Ἀριστοτέλης περὶ ἀποδείξεως ἔφη εἶναι τὸν σκοπόν; ἢ περὶ ἀποδείξεως ἔφη τὸν σκοπὸν ἐπειδὴ καὶ τὸν συλλογισμὸν διὰ τὴν ἀπόδειξιν διδασκόμεθα, ὡς εἴ τις καὶ τῆς δρυοτομικῆς τέλος λέγοι τὴν ναυπηγίαν καὶ τῆς φλεβοτομίας τὴν ὑγείαν, ὑπερβάς

τὴν κένωσιν τοῦ λυποῦντος χυμοῦ. ἡ ἐράσμιον ἐκ θυρῶν ποιῶν τὸ βιβλίον τὸ χρήσιμον αὐτοῦ σκοπὸν αὐτοῦ ἀπεφήνατο. ἡ ὡς Ἀναλυτικῶν σκοπὸς ἡ ἀπόδειξις, ὡς δὲ Προτέρων ἀναλυτικῶν ὁ συλλογισμὸς· ἐν δὲ τῷ πέρατι τῶν τεσσάρων Ἀναλυτικῶν τὸν ὡς προτέρων καὶ ὑστέρων σκοπὸν λέγει συμπεραινόμενος οὕτως· ‘περὶ μὲν οὖν συλλογισμοῦ καὶ ἀποδείξεως τί τε ἐκάτερόν ἐστι καὶ πῶς γίνεται φανερόν ἐστιν, ἅμα δὲ καὶ περὶ ἐπιστήμης ἀποδεικτικῆς ταῦτόν γάρ ἐστιν’. ἐπεὶ ὅτι νῦν τὸν σκοπὸν περὶ συλλογισμοῦ βούλεται, δηλοῖ μὴ προλαμβάνων τί ἐστιν ἀπόδειξις καὶ τίς ἡ ἄμεσος πρότασις, ἀλλὰ τί συλλογισμὸς καὶ τίνες αἱ διαφοραὶ αὐτοῦ, τὸ τέλειον καὶ ἀτελές· τίς ἡ πρότασις· τίνες αἱ διαφοραὶ τῶν προτάσεων ἐξ ὧν πᾶς συλλογισμὸς· τίνες οἱ ὅροι ἐξ ὧν πᾶς συλλογισμὸς καὶ εἰς οὓς πᾶς ἀναλύεται. περὶ συλλογισμοῦ δὲ ὁ σκοπὸς οὐ κατηγορικοῦ μόνον, ἀλλὰ παντός· ἐφαρμόζει γὰρ ὁ ὅρος τοῦ συλλογισμοῦ ὁ ἀποδεδομένος ὑπ’ αὐτοῦ καὶ τῷ ὑποθετικῷ, καὶ ἐπ’ ὀλίγον καὶ περὶ ὑποθετικῶν συλλογισμῶν διαλέγεται, ὡς καὶ ἐν τῷ Περὶ ἐρμηνείας πλεονάσας ταῖς κατηγορικαῖς προτάσεσιν ἐπ’ ὀλίγον καὶ περὶ τῶν ὑποθετικῶν διείλεκται, τὸ γὰρ ἀληθεύειν καὶ ψεύδεσθαι κοινὸν ἐκατέρας.

139 πενταχῶς δὲ λεγομένου τοῦ συλλογισμοῦ· ἡ γὰρ πάντῃ ἀληθεῖς εἰσὶν αἱ προτάσεις, καὶ γίνεται ὁ ἀποδεικτικὸς ἡ πάντῃ ψευδεῖς καὶ μυθώδεις, καὶ γίνεται ὁ ποιητικὸς ἡ πῇ μὲν ἀληθεῖς πῇ δὲ ψευδεῖς, καὶ τοῦτο τριχῶς· ἡ γὰρ μᾶλλον ἀληθεῖς, καὶ γίνεται ὁ διαλεκτικὸς καὶ ἔνδοξος ἡ μᾶλλον ψευδεῖς, καὶ γίνεται ὁ σοφιστικὸς ἡ ἐξ ἴσου ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς, καὶ γίνεται ὁ ῥητορικὸς, ὁ διὰ τοῦτο μόνος στασιαζόμενος ἐν τοῖς συλλογισμοῖς καὶ ἀσύστατος ἐπὶ μὴ στασιάζηται· συνῆψεν ὁ Ἀριστοτέλης τῷ γένει μόνον τὸ τιμιώτατον τῶν εἰδῶν καὶ μίαν πραγματείαν περὶ ἀμφοτέρων ἔγραψε τὴν Ἀναλυτικὴν. τινὲς δὲ τρία μόνον φασὶν εἶδη τοῦ συλλογισμοῦ, ἀποδεικτικὸν διαλεκτικὸν σοφιστικόν, συνωθοῦντες τὸν μὲν ῥητορικὸν τῷ διαλεκτικῷ, τὸν δὲ ποιητικὸν τῷ σοφιστικῷ. καὶ ὅτι τρία μόνον, οὕτως δείκνυνται. πέντε εἰσὶ τὰ γινώσκοντα ἐν ἡμῖν, νοῦς διάνοια δόξα φαντασία αἴσθησις· ἡ γὰρ γνῶσις ἡ μερικοῦ ἡ καθόλου· καὶ εἰ μερικοῦ, ἡ ἐκτὸς κειμένου, καὶ γίνεται αἴσθησις, ἡ ἐντός, καὶ γίνεται φαντασία· εἰ δὲ καθόλου, ἡ μετ’ αἰτίας, καὶ γίνεται διάνοια, ἡ ἄνευ αἰτίας· καὶ εἰ τοῦτο, ἡ κρεῖττον ἡ κατ’ αἰτίαν, καὶ γίνεται νοῦς, ἡ χεῖρον ἡ κατ’ αἰτίαν, καὶ γίνεται δόξα. καὶ γινώσκει μὲν τὰ πέντε, συλλογίζεται δὲ μόνῃ ἡ διάνοια· ταύτης γὰρ μόνῃς τὸ διανύειν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῶν προτάσεων ἐπὶ τὸ συμπέρασμα, διὸ καὶ μόνῃ διάνοια λέγεται. καὶ οὔτε τὰ ἄκρα συλλογίζεται, νοῦς καὶ αἴσθησις, ὡς αὐτοπτοῦντα, οὔτε ἡ φαντασία συλλογίζεται· πόθεν γὰρ ἡ πῶς λαβοῦσα, τῆς αἰσθήσεως μὴ συλλογιζομένης; οὔτε μὴν ἡ δόξα συλλογίζεται ὡς μόνον τὰ συμπεράσματα εἰδυῖα καὶ διὰ τοῦτο διανοίας ἀποτελεύτησις λεγομένη. μόνῃς ἄρα διανοίας ὁ συλλογισμὸς· ἀλλ’ αὕτη ἡ παρὰ νοῦ τὰς προτάσεις λαμβάνει, ὅτε δεῖται τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ ποιεῖ τὸν ἀποδεικτικόν· ἡ ἀπὸ δόξης, καὶ ποιεῖ τὸν διαλεκτικόν· ἡ ἀπὸ φαντασίας καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ αἰσθήσεως, καὶ ποιεῖ τὸν σοφιστικόν. Τὸ χρήσιμον. χρήσιμον πρὸς ἀπόδειξιν· ὡς γὰρ ἀδύνατον τοιῶσδε γράφειν τὸν οὐκ εἰδὸτα γράφειν ὅλως, οὕτω καὶ τοιῶς